

مقاله پژوهشی

بررسی مقایسه ای دو روش آموزش بر اساس سخنرانی و بحث گروهی بر میزان یادگیری و یاددهی دانشجویان پرستاری

محبوبه کریمی*، خسرو توکل**، موسی علوی***

چکیده

مقدمه و هدف: در روش های آموزش سنتی، معلم محور اساسی آموزش است، ولی فراگیران در این روش فعال نبوده و فرصت تفکر عمیق پیرامون موضوع یا مشکل را ندارند. این تحقیق به منظور تعیین مقایسه ای تأثیر روش های آموزش سخنرانی و بحث گروهی بر میزان یادگیری و یاددهی دانشجویان در درس پرستاری و بیماریهای کودکان (۱) در دانشگاه اهواز در سال ۸۳ انجام شد.

روش: این پژوهش یک مطالعه تجربی است که بر روی ۳۰ دانشجوی پرستاری دریافت کننده واحد پرستاری و بیماریهای کودکان (۱) انجام گرفت. که به صورت تصادفی در دو گروه ۱۵ نفره تدریس به شیوه بحث گروهی و ۱۵ نفر تدریس به شیوه سخنرانی قرار گرفتند، و یک مدرس در طی ۵ جلسه به آنها آموزش داد. ابزار گردآوری داده ها فرم اطلاعات دموگرافیک و آزمون پرستاری و بیماریهای کودکان به صورت ۴ گزینه ای بود که در اولین جلسه درس فرم اطلاعات و پیش آزمون و یک هفته و سه هفته بعد، پس آزمون از دانشجویان به عمل آمد. داده ها با نرم افزار SPSS ویرایش ۱۱/۵ تجزیه، و آزمونهای تی زوج و مستقل برای مقایسه گروهها استفاده شد.

یافته ها: میزان یادگیری در دو گروه تدریس به شیوه سخنرانی و بحث گروهی افزایش معنی داری یافته بود و میزان یادگیری در گروه سخنرانی از گروه تدریس به شیوه بحث گروهی به طور معنی داری بیشتر بود، ولی میزان یاددهی در تدریس به شیوه بحث گروهی افزایش معنی داری در مقایسه با روش سخنرانی داشت.

نتیجه گیری: شیوه بحث گروهی به عنوان یک روش آموزشی مؤثر جهت فعال کردن دانشجوی، و افزایش مهارتهای تفکر عمیق و پایدار کردن مطالب در ذهن دانشجو به مدرسان و برنامه ریزان آموزش پرستاری پیشنهاد می شود، و لازم است مطالعات بیشتری در این باره صورت گیرد.

کلید واژه ها: بحث گروهی / سخنرانی / یادگیری / یاددهی / دانشجوی پرستاری

* کارشناس ارشد پرستاری و مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

** عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

*** کارشناس ارشد پرستاری و مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

مقدمه

پیشرفت‌های شگفت‌انگیز علمی قرن اخیر مرهون عوامل گوناگونی است با هر روشی به مطالعه این عوامل بپردازیم نقش چگونگی آموزش را نمی‌توانیم نادیده بگیریم (۱). یادگیری فرایندی است که توسط آن فرد دانشی را کسب کرده، دانش خود را افزایش داده و یا از طریق تجربه رفتار خود را به روشی قابل اندازه‌گیری تغییر می‌دهد (۲).

یاددهی و یادگیری فرایندهای فعالی هستند که به طور همزمان و به طور دایم اتفاق می‌افتند، در این چهارچوب یادگیرنده و معلم به یکدیگر اعتماد داشته و فهم پیچیدگیهای این رابطه، توانایی معلم در قادر ساختن یادگیرندگان جهت دستیابی به حداکثر توانایی‌های بالقوه خود را افزایش می‌دهد (۳).

یک یادگیری مؤثر بیش از هر چیز نتیجه‌ای از یک یاددهی خوب است که در یک محیط یادگیری مناسب و از طریق روشهای خلاق تشویق‌کننده یادگیری کسب می‌شود (۴). بهبود مستمر شیوه‌های یادگیری و یاددهی باعث شده است که به آموزش شتاب بیشتری داده شود و افقهای تازه‌ای از دانش گشوده گردد (۱).

امروزه آموزش پرستاری در کل متمرکز بر شیوه‌های تدریسی است که مهارتهای حل مسئله و تفکر انتقادی را افزایش می‌دهند، با توجه به ماهیت خاص حرفه پرستاری لازم است که فراگیران این حرفه درکی واقعی از محتوای مطالب داشته باشند تا در موقعیت‌های خاص بالینی در به کارگیری دانش فرا گرفته شده توانا باشند (۵).

روش سخنرانی فرم غالب آموزش در حرفه‌های مراقبت بهداشتی می‌باشد و بزرگترین مزیت آن توانایی ارائه اطلاعات به تعداد زیادی دانشجو می‌باشد (۶)، و یک روش معلم مدار است که علی‌رغم به وجود آمدن تکنیک‌های جدیدتر و گسترش دانش، هنوز به عنوان یک روش آموزشی مهم باقی مانده است (۷). در نظر بسیاری از آموزش‌دهندگان هسته موفقیت تمام حرفه‌های مراقبت بهداشتی توسعه و تکامل استقلال در یادگیرنده می‌باشد،

میل به توسعه چنین مهارتی منتهی به افزایش متنوعی از روشهای یادگیری فعال شبیه سخنرانی‌های پویا، بحث‌های گروهی، آموزش گروهی مشترک، و نقش بازی شده است (۶). برخلاف روش سخنرانی در روش بحث گروهی دانشجویان به طور فعال در کارهای کلاسی شرکت می‌کنند، این روش به یادگیرندگان کمک می‌کند تا دیدگاههای خود را بیان کنند، عقاید و اندیشه‌های خود را توجیه نمایند و با نظرها و اعتقادهای دیگران آشنا شوند (۸). یادگیری‌های بالایی در بحث‌های گروهی در دوره‌های مهندسی، فیزیولوژی و آناتومی نشان داده شده است، و تعدادی از محققین گزارش کرده‌اند دانشجویانی که در این گروهها کار کرده‌اند قادر به کاربرد مفاهیم در موقعیت‌های جدید بوده و توانایی تحلیل بالایی دارند (۶). ولی با وجود ارایه روشهای نوین یادگیری و همچنین در دسترس بودن کتابهای منبع، رایانه و اینترنت هنوز سخنرانی از روشهای معمول ارایه اطلاعات است، زیرا ایمن‌ترین و آسانترین روش یادگیری بوده و امکان کنترل بیشتر بر کلاس را فراهم می‌سازد (۴). طرح روش بحث گروهی در تدریس و بحث‌های گوناگون در زمینه آن موجب انجام تحقیقات بسیاری گشته است (۹). در پیشینه تحقیق مطالعات بسیاری بر روی شیوه تدریس بحث گروهی در پرستاری انجام گرفته است. لذا پژوهشگران بر آن شدند تا با مقایسه دو روش آموزش به روش سخنرانی و بحث گروهی در درس پرستاری و بیماریهای کودکان (۱) در دانشگاه علوم پزشکی اهواز بپردازند.

روش کار

پژوهش حاضر یک مطالعه تجربی، دو گروهی و سه مرحله‌ای و دو متغیری است که به منظور تعیین تأثیر متغیر مستقل روشهای آموزش سخنرانی و بحث گروهی بر متغیر وابسته میزان یادگیری و یادداری واحدهای پژوهش انجام گرفته است. جامعه پژوهش را ۳۰ نفر دانشجوی ترم ۵ پرستاری پیوسته تشکیل می‌دادند. که به طور تصادفی به دو گروه شاهد (تدریس به شیوه سخنرانی) و گروه تجربه (تدریس به شیوه بحث گروهی)

زوج به منظور مقایسه اختلاف نمرات درون هر یک از گروههای سخنرانی و بحث گروهی استفاده شد.

نتایج

نتایج پژوهش نشان می دهد که واحدهای پژوهش در دو گروه آزمون و شاهد از نظر سن، وضعیت تحصیلی، معدل ترم قبل، وضعیت تأهل و وضعیت اقتصادی و دانسته های اولیه تفاوت معنی داری با یکدیگر نداشتند. آزمون KS توزیع نمرات در هر دو گروه سخنرانی و بحث گروهی را نرمال نشان داد. جدول شماره (۱) در رابطه با تعیین تأثیر آموزش سخنرانی بر میزان یادگیری و یادداری دانشجویان بیانگر آن است که میانگین اختلاف نمرات سه هفته از دو هفته در مقایسه با میانگین اختلاف نمرات دو هفته از یک هفته پس از آموزش کاهش داشته است به این معنا که آموزش به روش سخنرانی بر یادگیری تأثیر مثبت داشته است ولی بر یادداری چندان مؤثر نبوده است، چنانچه آزمون آماری تی زوج نیز این اختلاف را معنی دار نشان می دهد ($p < 0/05$). همچنین میانگین اختلاف نمرات در بحث گروهی نشان می دهد که بحث گروهی بر یادگیری و یادداری مؤثر بوده است، اگر چه این اختلاف چندان معنی دار نبوده است ($p = 0/05$). همچنین آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میانگین اختلاف نمرات یک هفته بعد آموزش از قبل آموزش در بین دو گروه سخنرانی و بحث گروهی انجام شد، نتایج نشان داد که تفاوت معنی داری بین دو گروه وجود ندارد ($p = 0/2$). یعنی هر دو گروه به یک میزان در یادگیری تأثیر داشته اند در حالی که این آزمون در مورد میانگین اختلاف نمرات سه هفته از دو هفته بعد از آموزش معنی دار بوده است ($p < 0/05$). و نشان می دهد که بحث گروهی در مقایسه با سخنرانی به میزان بیشتری در یادداری تأثیر داشته است.

قرار گرفتند، شرط پذیرش اخذ درس پرستاری و بیماریهای کودکان برای اولین بار بود. ابزار گردآوری داده های این پژوهش را پرسشنامه ای دو قسمتی تشکیل می داد که در قسمت اول آن اطلاعات فردی هر یک از واحدهای پژوهش و در قسمت دوم آن معلومات نظری دانشجویان در ارتباط با محتوای آموزشی مورد بررسی قرار گرفت. بخش دوم شامل ۱۵ سوال ۴ گزینه ای بر اساس اهداف رفتاری درس بود که مدت ۱۵ دقیقه برای پاسخگویی به آنها وقت داده شد.

گردآوری داده ها در سه مرحله قبل، یک و سه هفته پس از پایان آموزش کل محتوای تعیین شده انجام شد. گروه شاهد آموزش محتوا را به روش سخنرانی (با استفاده از تخته و اورهد) در ۵ جلسه دریافت نمودند. افراد گروه آزمون در جلسه اول به سه گروه ۵ نفره تقسیم شدند و فرآیند آموزش و روش کار به همراه اهداف درس به آنها توضیح داده شد. به هر یک از گروهها یک منبع معرفی شد و در هر جلسه به صورت تصادفی یکی از اعضای گروه برای ارائه مطلب انتخاب شد به طوری که در تمام ۵ جلسه تمام افراد گروه انتخاب شده بودند و پس از ارائه مطلب توسط سرگروه، دیگر اعضای گروه هم اگر مطلبی داشتند بیان می کردند. هدایت جلسه توسط مدرس انجام می شد. سپس یک هفته پس از پایان جلسات آموزشی و سه هفته بعد از آن پس آزمون از دو گروه آزمون و شاهد به عمل آمد. یک هفته بعد یادگیری و سه هفته بعد یادداری سنجیده شد آزمون یادداری همان آزمون سنجش یادگیری با دو سوال اضافه بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و استنباطی (تی زوج و تی مستقل) جهت مقایسه میزان یادگیری و یادداری استفاده شد. از آزمون آماری تی مستقل به منظور مقایسه اختلاف نمرات سخنرانی با بحث گروهی و از آزمون تی

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار اختلاف نمرات قبل، یک هفته و سه هفته بعد از آموزش در واحدهای پژوهش در دو روش سخنرانی و بحث گروهی

شاخص ها روش آموزش	اختلاف نمرات پس از آموزش از قبل آموزش	اختلاف نمرات سه هفته پس از آموزش از یک هفته بعد از آموزش	آزمونهای آماری و نتایج آنها
سخنرانی	۴/۰۶±۱/۸	-۲/۲۶±۲/۲۵	T= ۱۰/۵۴ تی زوج P<۰/۰۵
بحث گروهی	۳/۱۳±۲/۵	۰/۸±۱/۹	T= ۲/۱۳ تی زوج P= ۰/۰۵
نتایج آزمونهای آماری	T=۱/۱۵ مستقل P=۰/۲	T= ۴/۸ مستقل P<۰/۰۵	

بحث

یافته های این پژوهش نشان می دهند که هر دو روش سخنرانی و بحث گروهی بر میزان یادگیری دانشجویان مؤثر بوده است، بنابراین فرضیه اول پژوهش تأیید می شود. این نتیجه مشابه تحقیق بیسون و همکارانش است که تأثیر روش سخنرانی نسبت به نمای ویدئویی را بر دانش و عملکرد دانشجویان نشان داده است (۱۰). تیلور نیز روش سخنرانی را به عنوان یکی از روشهای مفید و کمک کننده در یادگیری معرفی نموده است (۲). در مطالعات دیگری نیز مشخص شد که شیوه تدریس بحث گروهی در میزان یادگیری مؤثر بوده است (۹). دوبین و تاوجیا نیز در بررسی های خود بر روی پژوهش های انجام شده روش بحث گروهی را بر میزان یادگیری مؤثر دانسته اند (۸). ولی در کل تفاوت آماری معنی داری بین میزان یادگیری واحدهای پژوهش در دو روش سخنرانی و بحث گروهی مشاهده نشد، همچنین دوبین و تاوجیا داده های حدود ۱۰۰ پژوهش انجام شده در طی ۴۰ سال را درباره تأثیر روش بحث گروهی و سخنرانی بر میزان یادگیری دانش آموزان را بررسی کردند، که تفاوتی بین این دو روش مشاهده نکردند (۸). بنابراین می توان نتیجه گرفت که هر دو روش توانسته اند موجب افزایش دانش واحدهای پژوهش در دو گروه شاهد و آزمون گردند، هرچند که میانگین کسب شده در گروه سخنرانی

کمی بیش از بحث گروهی بود. به نظر می رسد که نوع مبحث مورد تدریس، تعداد فراگیران در گروه، و نگرش دانشجویان نسبت به شیوه بحث گروهی در میزان یادگیری مؤثر باشد. تعدادی از محققین بر این باورند که عدم شناخت صحیح دانشجویان از روشهای فعال یادگیری منجر به نگرانی آنها شده و ممکن است این باور و درک را در آنها ایجاد کند که دانش پایین تری نسبت به جلسات سخنرانی کسب کرده اند. مطالعه لیک نشان داد که علی رغم کسب نمره یکسان در دو گروه بحث گروهی و سخنرانی برداشت ذهنی دانشجویان از یادگیری در بحث گروهی نسبت به سخنرانی پایین تر بود (۶). فرضیه چهارم پژوهش یعنی روش سخنرانی بر یادداری دانشجویان تأثیر دارد، تأیید نشد، یافته های تحقیق بقایی نیز نشانگر کاهش میزان یادداری واحدهای پژوهشی در گروه سخنرانی بود (۱۱). نتایج پژوهش نشان داد که روش بحث گروهی نیز بر میزان یادداری واحدهای پژوهش تأثیر داشت، و در مقایسه با روش سخنرانی آزمون های آماری نیز تفاوت معنی داری را نشان داد ($P < ۰/۰۵$) به این معنا که روش بحث گروهی نسبت به روش سخنرانی تأثیر بیشتری بر یاددهی دارد. پژوهشها نیز در رابطه با نگهداری مطالب یادگرفته شده در حافظه (یادداری) بیشتر برتری روش بحث گروهی را به روش سخنرانی نشان داده اند.

۵. غیبی زاده مهین، آموزش در گروه‌های کوچک، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ویژه نامه شماره ۱۰، ۱۳۸۲، ص ۴۶.

6. Lake DA. Students performance and perceptions of a lecture based course compared with the some course utilizing group discussion, *Journal of Physical Therapy*, 2001,12(4):45-48.

7. Cooper SS. Some lecturing dose and don't, *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 2003; 34(3): 99.

۸. سیف علی اکبر، روانشناسی پرورشی، تهران، چاپ هشتم، انتشارات آگاه، ۱۳۸۳، ص ۳۸۲.

۹. هروی کریموی مجید، جدید میلانی مریم، رژه ناهید، تأثیر روشهای آموزش سخنرانی و تفحص گروهی بر میزان یادگیری دانشجویان پرستاری در درس بهداشت جامعه(۱)، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، شماره ۱۱، ۱۳۸۳، ص ۲۴-۲۸.

10. Becesons A, et al. The effect of two teaching methods on nursing students factual knowledge and performance of psychomotor skills, *Journal of Nursing Education*, 1999, 38(38): 353-7.

۱۱. بقایی، مژگان، عطر کار روشن، زهرا، مقایسه تأثیر آموزش به روش سخنرانی با یادگیری بر مبنای مسأله بر میزان یادگیری و یادداری دانشجویان پرستاری، مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، سال دوازدهم، شماره ۴۷، ۱۳۸۲، ص ۹۳-۸۶.

ازسویی مک کیچی و کولیک نیز روش بحث گروهی را در ملاک یادداری و تفکر سطح بالا بهتر از روش سخنرانی دانسته اند(۸).

نتیجه نهائی

آموزش و یادگیری در اثر بخشی مدرس تأثیر بسزایی دارد دانشجویان در کلاس درس باید مشارکت بیشتری داشته باشند، روش بحث گروهی فراگیران را به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر وادار می کند. به نظر می رسد که آستانه پذیرش روشهای جدید یادگیری در دانشجویان ۲۵ تا ۵۰ درصد باشد(۶)، و باید این روشها به تدریج به دانشجویان معرفی شود تا با آنها آشنا تر شده و آن را پذیرا شوند. انجام مطالعات دیگری به منظور بررسی روش بحث گروهی در دروس دیگر پرستاری به منظور بررسی نقاط ضعف و قوت این شیوه تدریس توصیه می شود.

منابع

- ۱- ایوان کریستین، راهنمای تدریس برای اساتید علوم پزشکی و بهداشتی، ترجمه سید محسن محمودی، چاپ اول، نشر بوستان توحید، ۱۳۷۷، ص ۱۲.
2. Tylor, et al. *Fundamentals of nursing*, St Louis. W B sunders; 2001,:127.
3. Forrest S. Learning and teaching: the reciprocal link, *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 2004; 35(2):74-80.
4. Lewenstein AJ, Bradshaw MJ. *Fuzards innovative teaching strategies in nursing*, 3th ed, Mary land, Aspen publication, 2001: 23.